

Kesit Akademi Dergisi

The Journal of Kesit Academy

ISSN: 2149 - 9225

Yıl: 3, Sayı: 10, Aralık 2017, s. 463-483

Okt. Dr. Emrah BİLGİN

Ardahan Üniversitesi, İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı
Bölümü, emrahbilgin@ardahan.edu.tr

Yrd. Doç. Dr. Ali YILDIRIM

Ardahan Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yö-
netimi Bölümü, aliyildirim@ardahan.edu.tr

DEVLET YÖNETİMİNDE HİZMETKÂR LİDERLİK ÖZELLİKLERİNE GÖRE YAVUZ SULTAN SELİM

463

Özet

Belirli bir organizasyonun amaçlarının gerçekleşmesinde etkili olan çeşitli unsurlar bulunmaktadır. Bu unsurlardan biri de grubun üyelerini bir araya getirerek onları yönlendiren liderdir. Sergiledikleri davranışlar açısından bazı liderler, takipçilerini organizasyonun amaçlarına yönlendirirken aynı zamanda onların amaçlarının gerçekleşmesi için de gayret göstermektedirler. Literatürde bu tarz liderlik davranışları, modern liderlik yaklaşımları içerisinde hizmetkâr liderlik olarak tanımlanmaktadır. Hizmetkâr liderliği, diğer yaklaşımlardan farklı kılan unsurun liderliğin özellikleri olduğu vurgulanmaktadır. Dolayısıyla hizmetkâr liderliğin özelliklerini ele alarak bir liderin hizmetkâr olup olmadığı hakkında değerlendirmede bulunmak mümkündür. Bu çerçevede çalışmada Osmanlı İmparatorluğu'nun seyrini belirlemede tutum ve davranışlarıyla etkili bir padişah olan Yavuz Sultan Selim, hizmetkâr liderliğin özellikleri açısından değerlendirilmiştir. Kaynaklardan elde edilen bilgilerin hem özgün metinleri hem de bu metinlerin günümüz Türkçesine aktarılmış şekillerine çalışmada yer verilerek bu bağ-

lamda Spears'ın belirttiği hizmetkâr liderliğin özellikleri çerçevesinde, Yavuz Sultan Selim'in padişahlığı boyunca sergilediği liderlik davranışlarına göre onun hizmetkâr bir lider olup olmadığı tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Liderlik, Hizmetkâr Liderlik, Osmanlı Devleti, Yavuz Sultan Selim.

YAVUZ SULTAN SELİM BY FEATURES OF SERVANT LEADERSHIP AT STATE MANAGEMENT

Abstract

There are various elements that are effective in the realization of the objectives of a particular organization. One of these elements is the leader who brings together and directs the members of the group. In terms of the behaviors they exhibit, some leaders direct their followers to the organizational goals while strive for the realization of their goals at the same time. In the literature, such leadership behaviors are defined as servant leadership within modern leadership approaches. It is emphasized that the distinctive feature of servant leadership from other approaches is the characteristics of this type of leadership. Therefore it is possible to evaluate about whether a leader is a servant by handling the characteristics of the servant leadership. In this frame of work Yavuz Sultan Selim, who was an influential sultan with his attitudes and behaviors in determining the course of the Ottoman Empire has been evaluated in terms of the characteristics of the servant leadership. On the other hand both the original and the simplifications of these texts are included in the information obtained from the sources and in this context it has been discussed whether he is a servant leader according to the leadership behaviors displayed by Yavuz Sultan Selim during the sultanate in the frame of the characteristics of the servant leadership stated by Spears.

Keywords: Leadership, Servant Leadership, Ottoman Empire, Yavuz Sultan Selim.

Giriş

Organizasyonlarda yönetim aşama ve süreçlerinin başarılı bir şekilde işleminde organizasyonu yönlendirecek bir öndere ihtiyaç duyulmaktadır. Organizasyonu ve üyelerini etkisi altına alarak amaçların gerçekleşmesine odaklanan önder, sergilediği dav-

ranışlar yönüyle de söz konusu yapının olumlu ya da olumsuz sonuçlarla karşılaşmasında etkili olmaktadır. Dolayısıyla önder ya da liderin davranış tarzı, liderlik sergilediği grup için büyük önem arz etmektedir.

Çeşitli çalışmalarda hem teorik hem de amprik şekillerde incelenen liderlik, zaman içerisinde değişen ve gelişen dünyada beklentilerin de etkisiyle değişik tarzlarda değerlendirilmiştir. Günümüzde ise modernleşmenin her alanda yaygınlaşması liderliği de etkilemiş ve artık geleneksel liderlik yaklaşımları yerlerini modern liderlik yaklaşımlarına bırakmışlardır. Yapılan çalışmalarda “ben bilirim” anlayışı ile hareket eden ve buyurgan davranan liderlerin zamanla takipçileri tarafından benimsenmediği vurgulanmaktadır. Takipçilerin, lider tarafından önemsenmeyi, karar alma süreçlerine katılmayı ve amaçlarının gerçekleşmelerini bekledikleri ifade edilmektedir. Başarı hedefli bir yönetimde motive edilmemiş, ihtiyaçları giderilmemiş ve dolayısıyla önemsenmemiş bir birey, organizasyonun başarısızlığına neden olabilecektir. Bu gibi nedenlerden dolayı organizasyonlarda geleneksel liderlik tarzlarının artık istenileni yerine getiremeyeceği düşünülmüş ve modern liderlik yaklaşımlarına ihtiyaç duyulmaya başlanmıştır. Bu yaklaşımlardan biri de takipçilerinin gelişimini önemseyen ve buna ilişkin eylemlerde bulunan, onların ihtiyaçlarının karşılanması için çaba gösteren, yönetimde onlarla birlikte karar alan ve onların çıkarları için fedakârca davranan bir anlayışa sahip liderlik tarzı olarak ifade edilen hizmetkâr liderliktir. Diğer yandan bir toplumu ve liderlerini değerlendirmek için onların özelliklerinin iyi tespit edilmesi gerekmektedir. Çünkü lider, toplumu yönlendirirken sahip olduğu özelliklerine göre sergilediği davranışlarla toplumu etkilemektedir. Tarihimizde içinde bulunduğu toplumu etkisi altına alarak birçok başarıya takipçileri ile ulaşan ve onların amaçlarının gerçekleşmesi için özveri ile çalışan liderler oldukça fazladır. Örneğin, Osmanlı Devleti tarihine bakıldığında devletin en büyük devletlerden biri olmasında ve geniş topraklara yayılmasında padişahların davranış tarzlarının mühim bir yer teşkil ettiği anlaşılmaktadır. Padişahların liderlik sergiledikleri toplumca benimsenmelerinin amaçların gerçekleşmesinde ve yönetim anlayışının geniş coğrafyalara yayılmasında etkili olduğu görülmektedir. Önderlik yaptığı toplumu etkisi altına alarak Osmanlı Devleti'nin kendisinden sonra da başarılı bir şekilde yönetilmesinde önemli bir rol oynayan padişahlardan biri de Yavuz Sultan Selim'dir. Bu noktada devletin en parlak günlerini yaşamasında önemli bir etken olan Yavuz Sultan Selim'in liderlik tarzının hizmetkâr liderlik özellikleri çerçevesinde incelenebileceği düşünülmüştür. Bu çalışmadan maksat, Yavuz Sultan Selim'in hizmetkâr bir lider olarak algılanmasını sağlamaktan ziyade onda bir lideri hizmetkâr lider yapabilecek özelliklerin bulunup bulunmadığını araş-

tırmaktır. Konunun daha iyi anlaşılmasını sağlamak için de ilgili tarihî kaynaklar taranmış ve elde edilen bilgiler, özgün hâlleriyle birlikte sadeleştirilerek verilmiştir.

1. Hizmetkâr Liderlik Kavramı

Tarihsel süreç içerisinde incelendiğinde antik döneme kadar uzandığı vurgulanan hizmetkâr liderlik anlayışı (Dinçer & Öksüz, 2011: 8), literatürdeki yerini 1970 yılında Robert Greenleaf'in, Herman Hesse'nin "Journey to the East" (Doğu'ya Yolculuk) kitabından etkilenerek yazdığı "The Servant as Leader" (Lider Olarak Hizmetkâr) eseriyle almıştır (Greenleaf, 2003: 10). Hizmetkâr liderlik yaklaşımının ortaya çıkışındaki diğer bir etken ise Greenleaf'in ortaya koyduğu Kâhyalık Teorisi'dir (Turhan, 2007: 30). Bu teoriye göre lider, güven ve ahlâkî değerlere bağlı bir şekilde kendi çıkarlarından vazgeçerek, hizmeti ve gönülden gelen yardım etme isteğini ön plana çıkarmalıdır (Yıldırım, 2017: 37). Bu çerçevede hizmetkâr liderlik, bu ilkeler doğrultusunda takipçilerinin tamamının çıkarlarına hizmet etmektir (Aslan & Özata, 2011: 140). Hizmetkâr liderlik, kişinin kendi menfaatinin ötesine geçerek takipçilerinin menfaatlerine odaklanan bir liderlik yaklaşımıdır. Çünkü hizmetkâr liderlik davranışı takipçileri güçlendirmek ve geliştirmek yoluyla gösterilmektedir. Bu yönüyle hizmetkâr lider, organizasyonda takipçilerin gelişimine yardımcı olmaktadır (Dierendonck, 2011: 1230).

Hizmetkâr liderlik, bir lider olmaktan öte organizasyon üyelerine hizmet etmek ve onların en öncelikli ihtiyaçlarını karşılamaya çabalamakla ilgilidir. Bunun için de hizmetkâr lider, kendisini izleyenlerin yeteneklerine saygı duymakta ve takipçilerinin yeteneklerini kullanmaları ile yetkilendirilmeleri yoluyla güçlerini paylaşmaları için gerekli ortamı hazırlamaktadır. Böylece hizmetkâr lider, planlama ve karar verme süreçlerine takipçilerin katılımını da sağlamaktadır (Harwiki, 2013: 50). Hizmet odaklı lider, takipçileri ile iyi iletişim kurabildiği için bu yönüyle zamanını kaliteli bir şekilde geçirmektedir. Hizmetkâr liderler, takipçilerin becerilerini arttırmak için fırsatlar sunarak, takipçileri güçlendirmektedir. Takipçilerine gerçekleştirilmesi adına verdiği sözler varsa onları yerine getirmeye çalışarak etik değerlere bağlılık göstermektedir (Hunter vd., 2013: 318).

Takipçilerine hizmet etmeyi merkeze alan hizmetkâr lider, organizasyon başarısını onların gelişimlerine, amaçlarının gerçekleşmesine, ihtiyaçlarının karşılanmasına, karar alınırken onlarla istişare yapılmasına ve böylece her kademede dinlenilmelerine, onlarla iyi iletişim kurulmasına ve bu gibi konularda sorumluluk sahibi olunmasına bağlamaktadır. Hizmetkâr liderlik, grup içinde fedakâr davranışlar sergileyerek kendi menfaatinden önce takipçilerinin çıkarlarını düşünen ve elde edilen başarıyı kendisini izleyenlere atfeden bir liderlik yaklaşımını ifade etmektedir.

Winston (2003: 6), hizmetkâr liderlikle ilgili geliştirdiği bir modelde hizmetkâr liderin takipçilerine hizmet etmek için göstermiş olduğu davranışların faydasının yine lidere olduğunu ifade etmektedir. Diğer bir ifadeyle bir hizmetkâr lider, ahlaki sevgisini gösterdiğinde, tevazu sahibi olduğunda, takipçilerini düşünerek hareket ettiğinde ve onların güçlenmesini sağladığında ve organizasyona vizyon sunduğunda, takipçilerin içsel bir motivasyonla sevgisini kazanarak onların kendisine bağlılığının artmasına imkan sağlayabilecektir. Böylece lider takipçilerine yönelik fedakârca davranırken takipçilerinin de kendisine özveri ile yaklaşması söz konusu olabilecektir.

2. Osmanlı Toplumunu ve Yavuz Sultan Selim

Devlet ile toplumun ilişkisinde liderin davranışları ile toplumun beklentileri birbirine uyumlu olmak durumundadır. Başka bir deyişle hem liderin toplumu iyi tanınması hem de liderlik tarzının toplumla örtüşmesi gerekmektedir. Bu uyum sağlandığı takdirde devletin de daha güçlü olabileceği düşünülmektedir. Bu bağlamda Osmanlı Devleti'nin yükselme devri olarak adlandırılan döneminde babası II. Bâyezîd'in kendisi lehine tahttan feragat etmesiyle hükümdar olan Yavuz Sultan Selim üzerine Celâlîzâde Mustafa tarafından yazılmış olan *Selîmnâme'* de geçtiği şekliyle Osmanlı toplumu kısaca şu şekilde anlatılmaktadır:

Özgün Metin

Memâlik-i mahmiyye-yi Rûm, bi-'inâyeti'l-Meliki'l-Hayyi'l-Kayyûm, dîn-i mübîn-i Ahmedi ve şer'-i mübîn-i Muhammedi aleyhi's-salâtü ve's-selâm pâdişahlarının sarây-ı sürûr-encâmı ve taht-ı mu'allâyı felek-makâmıdır. Bilâd-ı cennet-âbâdının her şehri me'vâ-yı mücâhidîn, kurâ-yı behişt-nihâdî dîn ile memlû, her cânibi fuzalâ-yı ehl-i yakîn ile toptolu, savâmi'-i kuds-mecâmi'i şûyûh-ı sâlikîn ile müşerref ü musaffâ, cevâmi'-i nûr-levâmî'i erbâb-ı rüsûh-ı mâsikin ile müzeyyen ü mu'allâdır (Uğur & Çuhadar, 1990: 54).

Günümüz Türkçesiyle

Osmanlı ülkesi; varlığı, diriliği her an için olup, gökleri, yerleri her an için tutan, daimî her şeye her hususta iktidarı yeten Allah'ın yardımıyla Hz. Muhammed'in - salât ve selâm üzerine olsun - gayet açık dini ve şeriatî, padişahlarının sevinç sonlu sarayı ve makamı gökyüzü kadar yüce olan tahtıdır. Cennet gibi mamur olan beldelerin her şehri cihad edenlerin meskeni, cennet tabiatlı köyleri İslâm şeriatî ile kaplanmış, her tarafı keskin ve doğru bilgi sahibi üstün kimselerle dopdolu, kutsal ibadet yerleri olan mabetleri tarikat şeyhleri ile şereflenmiş ve temizlenmiş, nurla parıldayan camileri, ilim ve fennin derinliğini anlayan maharet sahibi kimseler ile süslenmiş ve makamı ile rütbesi yücedir.

Osmanlı toplumu hakkında farklı yorumlar yapılabileceği gibi Yavuz Sultan Selim üzerine de değişik biçimlerde değerlendirmelerde bulunulabilir. Onunla alakalı aynı eserde yapılan bir değerlendirme ise şöyledir:

Özgün Metin

Sultânlar tâc u tahtla iftihâr, 'âlem-medârlar hükûm ü hükûmet ve serverî ile sâhib-i i'tibârlardır. Ol şâh-ı iklîm-i kemâl ü ma'ârif ve şehinşâh-ı memâlik-i fazl u letâyif, külâh-ı mâha baş indirmez ve tâc u efserden 'ar iderdi. Hil'at-i hilâfet ü saltanat, kâmet-i bülend-i pür-salâbetlerine istihkâk ile mevrûs olmuş iken fakîrâne libâslar ve kisvetler ihtiyâr idüp, atlas ve dîbâ-yı zerrîn ve câme-yi zer-beft ve şevket-âyîne nigâhları yoğ idi. Cism-i şerîfleri musavver-i rûh, kâlib-ı beden-i münîfleri serâpâ gencîne-yi fütûh idi. Rây-ı 'âlem-ârâları, gîtî-sitânlık mülâhazalarını 'iş u 'işret-i berîne koyup hurd u hâba harîs degüller idi. Şâm u seher cidd ü cehdleri, iktisâb-ı kemâlât-ı insiyye ve leyl ü nehâr sa'y-i ihtimâmları, tekâmîl-i me'ârib-ı kudsiyye olmuş idi. Hâtır-ı 'âtrları, zevâyâ-yı kulûbe pertev-i lutf u ihsân irişdürmege seherden şâma varınca şems-i rahşân-zamîr-i münîrleri şem'-i nûr-âsâr idi. Giceden sabâha irişince envâr-ı efkâr-ı feth-âsâr ile pür-nûr u tâbân olurdu (Uğur & Çuhadar, 1990: 38).

Günümüz Türkçesiyle

Sultanlar, taç ve taht sahibi olmakla iftihar ederler ve çevresinde dünyanın döndüğü kimseler olarak hüküm sürmek ve reislik ile itibar sahibidirler. O, olgunluk ve marifet ülkesinin şahı, erdem ve latifeler memleketlerinin en büyük padişahı, ayın külâhına baş eğmez, padişahlık tacından hayâ ederdi. Hilafet ve saltanat kaftanı, metanetli yüksek boylarına hakkı ile miras olmuşken fakir bir kimseye yaraşır surette kıyafetler seçip ipekli ve altın işlemeli dokunmuş elbiselere bakmazlardı. Mübarek bedenleri cisme büründürülmüş ruh ve yüce bedenlerinin şekli baştan ayağa kadar fetihler hazinesi idi. Dünyayı süsleyen fikirleri, cihanı fethetme düşüncelerini en büyük eğlence yerine koymuştu. O, yemek yemeye ve uyumaya düşkün de değildi. Sabah akşam ciddiyet ve azimleri, insanlığın mükemmelliklerini kazanmak ve gece gündüz gayret ve dikkatle çalışıp çabaladıkları ise mukaddes hizmetleri tamamlamak olmuştu. Güzel hatırları, kalplerin köşelerine lütuf ve iyilik ışığını erıştiren ve sabahtan akşama kadar parıldayan güneşleri ise aydınlık veren bir mum idi. Gecedен sabaha erişince zafer nişanlı düşüncelerinin ışıklarıyla aydınlanırdı.

3. Hizmetkâr Liderlik Özelliklerine Göre Yavuz Sultan Selim

Hizmetkâr liderlik ile ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında bir liderin hizmetkâr olduğunu ortaya koyan ifadelerin daha çok hizmetkâr liderliğin özelliklerine ilişkin ifa-

deler olduğu görülmektedir. Başka bir ifadeyle bir liderin hizmetkâr olduğu hizmetkâr liderliğin özelliklerine uyup uymaması ile anlaşılmaktadır. Dolayısıyla çalışmaya konu olan Osmanlı döneminin önemli liderlerinden Yavuz Sultan Selim'in hizmetkâr liderliğe uyup uymadığı bu özellikler ile değerlendirilebilir. Çalışmalarda hizmetkâr liderliğe ilişkin yazarlarca birbirinden farklı tanımlamalar yapıldığı gibi hizmetkâr liderliğin özellikleri de çeşitli şekillerde ele alınmıştır. Ancak Greenleaf'in çalışmalarından esinlenerek Spears'in ortaya koyduğu hizmetkâr liderliğin on temel özelliği, hizmetkâr liderliği bir model halinde ilk defa kavramsallaştıran özellikler olduğu vurgulanmaktadır (Northouse, 2012: 221). Dolayısıyla çalışmada Spears tarafından geliştirilen hizmetkâr liderliğin özellikleri ele alınmıştır. Çalışmanın bu bölümünde hem Spears'ın ifade ettiği hizmetkâr liderlik özellikleri hakkında bilgi verilmiş hem de Yavuz Sultan Selim'in davranışları hizmetkâr liderlik özelliklerine göre değerlendirilmeye çalışılmıştır.

3.1. Dinleme

Hizmetkâr davranışlar sergileyen bir liderin herhangi bir soruna ilk önce dinleyerek cevap vermesi gerektiği bu özellikte vurgulanmaktadır. Bununla birlikte dinleme özelliği, doğru iletişim ve başkalarına saygı göstermek için de gerekli bir iletişim aracı olarak görülmektedir (Smith, 2005: 5). Dinleme özelliği, lidere takipçilerine karşı hesap verebilirlik ve eleştirilere açık olma özelliği kazandırmaktadır. Bu davranışlarla liderin alçakgönüllü olacağı düşünülmektedir (Bocarnea ve Dimitrova, 2010: 257). Spears, dinlemenin kendi iç sesini işitmeyi de kapsadığını söylemektedir (Spears, 2010: 27). Dinleme özelliği, lidere takipçileri ile güçlü bir iletişim kurma kabiliyeti kazandırarak başarıya ulaşılmasında çıkabilecek engelleri ortadan kaldırma fırsatı sunabilecektir.

Kaynaklarda Yavuz Sultan Selim'in de birçok önemli kararı alırken tıpkı diğer Osmanlı padişahlarında görüldüğü üzere bilhassa devletin ileri gelenleri ile istişare ettiğine dair bilgi vardır ve bunlardan bir örnek şöyledir:

Özgün Metin

Dervîşlikten mahzûz ve zât-ı pâki âlâyiş-i huzûz-ı şehevîyyeden mahfûz iken serîr-i saltanata hâhân olduğu hemân nazm-ı ahvâl-i cihân ve hıfz-ı nâmûs-ı hânedân-ı 'Osmânî için itdüğü akvâl-i menkûle ve ef'âl-i makbûlesi şehâdeti ile sâbit ve a'dâsı dîn ü devlet ile müşâcere-yi eşcârı devhâ-yı efkâr-ı isâbet-medârında sâbit idi. Bu emniye-yi seniyyenin sâhil-i husûle vusûli beyder-i a'mâl-i dalâlet-me'âl Haydar-ı Erdebilî netâyicinden olan Şâh İsmâ'îl-i nâbüd ü hâşâk vücûd-ı nâpâkini 'arsa-yı şühûddan mefkûd itmege mevkûf olmagın 'ulemâ-yı şehîr ü etrâf ve fuzalâ-yı dânişver ü eşrâfla bu hususta ve şâvirhum fî'l-

emr (و شاورهم فى الامر) emrine imtisâl-i muktezâsı üzere istişâre ve Mülhimü's-savâb cenâbından hemvâre istihâre eyler idi (Hoca Sadeddîn, 1279: 240).

Günümüz Türkçesiyle

Dervişlikten haz duymuş ve temiz kişiliği şehvetin zevk veren debdebesinden sakınmış iken saltanat tahtına arzulu olduğu hemen dünya ahvalinin tertibi ve Osmanlı hanedanının namusunu korumak için söylediği nakledilen sözleri ve makbûl amellerinin şahitliği ile belirlenmiş ve düşmanlarının din ve devlet ile çekişmesi isabetli fikirlerinin ağacında sabit idi. Bu yüce eminliğin hakikat kıyısına ulaşması, yaptıkları Hak ve hakikatten saptıran fiillerin harman yeri olan Haydar-ı Erdebilî'nin evlâdından müflis ve değersiz Şah İsmail'in kirlî vücudunun dünya arsasından yok olmasına bağlı olduğundan şehirde ve etraftaki âlimler ve bilginler ve ileri gelenlerin faziletli ile bu hususta "Ve onlarla işler konusunda istişâre et." (Âli İmrân, 159) emrine uymak gereğince onların fikirlerine danışır ve doğrulukları kalbe ilham eden Allah'a işlerin hayırlı olup olmayacağı niyetiyle her zaman istihare ederdi.

3.2. Duygudaşlık

Hizmetkâr liderlik, diğerini anlama ve duygudaşlık kurmaya çabalamaktadır. Duygudaşlık özelliğine sahip olan lider, takipçilerinin yerine kendisini koyarak onların da kendisi gibi iyi niyet taşıdıklarını düşünmekte ve onların kabul edilmeyecek davranış ve performanslarını kabul etmektedir (Spears, 2010: 27). Bununla birlikte lider, takipçilerinin neden istenilen ya da beklenen davranışları sergilemediklerini araştırarak var olan sorunları çözmeye çalışmaktadır. Duygudaşlık sahibi liderler, karşılaşılan her türlü durumu anlamak suretiyle başkalarının güvenini de kazanmış kişilerdir. Hizmetkâr lider olmak isteyen herkes için uygun bir özellik olan duygudaşlık davranışı, kimilerine göre liderlik gibi doğuştan gelen bir yetenektir (Barbuto & Wheeler, 2017).

Yavuz Sultan Selim de işini gereği gibi yapmayan kimselere kızar ve hemen ceza veririrdi. Yine bir gün Enderûn-ı Hümâyûn ağalarından 30-40 kişiye birden kızıp, öldürülmelerini emretmişti. Devrin şeyhülislâmı olan Zenbilli Ali Efendi durumu öğrenince padişahın yanına gidip "Şöyle bir haber işittim." demesine karşılık Yavuz, "Efendi, artık sen saltanat işlerine el atmaya başladın!" buyurmuş, Zenbilli Ali Efendi de "Biz âhîret işlerinizin korunması ile görevli olduğumuzdan, şer'î hükümleri bildirmeye geldim." demiş. Padişahın "Genel durumun düzelmesi için bir fırkanın öldürülmesine cevaz verilmez mi?" sorusuna Zenbilli, "Âlemin düzelmesi bunların öldürülmelerine bağlı değildir. Suçlarına göre cezalandırılmak yeter." karşılığını verince padişah "Peki, öldürülmelerinden vazgeçtim; fakat kapımda durmasınlar, gitsinler." demiş. Zenbilli, teşekkürlerini bildirmekle birlikte "Bunlar özel hizmetlilerinizdendirler. Bu itibarla

kendilerine, geçimlerini sağlayacak bir şey verilmeden çıkarılırlarsa süflî (alçak, pek aşağı olan) işlerde çalışmak zorunda kalırlar. Bu ise saltanatınızın şan ve şerefine yakışmaz. Geçimlerini sağlayacak bir şey verseniz Beytûlmâli gereksiz yere zarara sokmuş olursunuz. Suçlarına göre tazir ile hizmette alıkoyun!" deyince Yavuz onun bu haklı sözü kabul etmiştir (Mustafa Nûri Paşa, 1992: 90-91). Zenbilli Ali Efendi'nin itirazının Yavuz Sultan Selim tarafından haklı görüldüğü bu olay ile kendisi de suçlulara verilecek ceza hakkında onun gibi düşünmeye başlamıştır.

3.3. İyileştirme

Hizmetkâr liderlerin, iletişim içinde oldukları herkese yardımcı olmak istemelerinden dolayı hem kendilerini geliştirmeleri hem de diğer kişilerle iyi iletişim kurmaları gerekmektedir (Spears, 2010: 27). İyileştirme bir yandan liderin kendisini geliştirmesi olarak tanımlanırken bir yandan da liderin takipçileri ile arasındaki iletişimin iyileşmesi olarak ifade edilmektedir. Hizmetkâr lider, kendi kendini iyileştirmek için seçilecek yöntemlerle diğer kişilerden ayrılmakta ve takipçileri ile arasındaki iletişimi güçlendirmektedir. Bu özellik ile önem arz ettiğinde öngörülemeyen olayların lider tarafından öngörülebilmesi, bir yetenek olarak ortaya çıkacaktır (Valeri, 2007: 69).

Henüz şehzâde iken Yavuz Sultan Selim, Gürcistan'a yaptığı seferden dönüşte kendisine bağlı savaşanların önde gelenlerini toplayıp onlarla iletişimi güçlendirmek ve onların iyileşmesi adına hem kendisini hem de takipçilerini iyileştirdiği şu konuşmayı yapmıştır:

Özgün Metin

Gazâ-yı garrâdan mürâca'at idüp gelürken guzât-ı zafer-simât hakkında 'âtıfet-i cemîle-yi şâhâneleri zuhûr u bürûz idüp 'âdet-i kadîm-i 'Osmâniyân üzere gazâda ele giren esîrlerden penc ü yek alınmak 'âdet-i mukarrere iken ol 'âdeti gâzîlere in'âm u ihsân idüp aslâ ve kat'â ol bâbda nesne aldurmadılar. Bu cihetden anda olan mübârizlerün hazret-i pâdişâh-ı sa'âdet-hemrâha mahabbet ü ihlâsları mezîd ü mevfûr olup devâm-ı devlet ve imtidâd-ı 'izzetleri du'âsına meşgûl olup herkes eltâf u ihsânlarını ol sefer-i nusret-rehberde vâkı' olan hasâ'il-i hamîdelerini şerh ü beyân idüp medh-i güzînlerini vird-i lisân iderlerdi (Uğur & Çuhadar, 1990: 60).

Günümüz Türkçesiyle

Osmanlıların uzun zamandan beri var olan geleneği üzere savaşta yakalanan esirlerden beşte bir alınmak kat'î bir usûl iken, şaşaalı ve parlak harpten geri geldikten sonra zafer işaretli gaziler hakkında padişahın kendine yaraşır hoş merhametleri belirerek o

geleneği gazilere bağışladı ve bu hususta hiçbir şekilde hazineye bir şey aldırmadılar. Bu bakımdan o anda savaşçıların saadetli yoldaşı olan padişah hazretlerine muhabbet ve samimiyetleri artıp çoğalarak onun saltanatlarının ve azametlerinin devamına dua ettiler. Herkes, onun lütuf ve ihsanlarını, o üstünlük rehberinin muharebesinde gerçekleşen methedilmeye lâyık hasletlerini izah edip seçkin övgülerini dillerine tesbih etmişlerdi.

3.4. Farkındalık

Farkındalık özelliği, bulunulan ortamın farkındalığının ve gerçekleşmesi muhtemel olaylara ilişkin sonuçların önceden belirlenmesinin bir kombinasyonunu yansıtmaktadır. Bu özelliğe sahip olan liderler, ortamdan ipuçları toplayarak olayların etkilerini anlamakta uzadırlar (Melchar & Bosco, 2010: 79). Farkındalık özelliği ile liderde analiz yapabilme yeteneği de ortaya çıkmaktadır.

Yavuz Sultan Selim de bulunduğu makamın farkında olan bir padişah olmuştur. O, kaynaklardan anlaşılacağı üzere makam ve zenginlik kaygısında olmamış; yalnız makamın ona verdiği yetkilere dayanarak hüküm sürmüştür. Babasının yerine tahta geçmek istemesinin de asıl nedeni de şuradan anlaşılabilir:

Özgün Metin

Ve devr-i hümayûnunda menâzil-i e'âlî pür-efâzıl u ehâlî idi. A'nî mecmû'-ı merâtib ü menâsıb mahall ü münâsibin bulmuş ve cihet-i tadrîs ü kazâyâ ehl-i istihkâk ile tolmış idi. Ve kendüler dahı tâlib ü fazl u hüner ve râgıb-ı merd-i sâhib-güher olmanın en-nâsu 'alâ dîni mülûkihim (الناس على دين ملوكهم) muktezâsınca her fennün ferîdi ve vâhidi ol Hazrete arz-ı hüner ve ızhâr-ı güher iderdi (Canım, 2000: 149).

Günümüz Türkçesiyle

Padişahlığının döneminde itibarı ve şerefi yüksek zâtların menzilleri, fazıllar ve halk ile dolu idi. Diğer bir deyişle kademelerin ve makamların tamamı, mekânını ve lâyığını bulmuş; adalet ile eğitim ciheti ehil olan, o makamı hak eden kimselerle dolmuştu. Kendileri de maharet ve fazilete istekli, akıl ve edep ile asıl ve nesep sahibi olmaya rağbet eden bir kimse olarak "Halk, sultanlarının dini üzeredir." sözü gereğince her marifet ve ilimde benzeri bulunmayan Allah'a maharetlerini sunardı.

3.5. İkna Etme

İkna etme, takipçilerin belli bir konuda inanmalarının sağlanması olarak ifade edilmektedir (Spears, 2010: 28). Liderlik, belirli amaçların gerçekleşmesi için söz konusu amaç

etrafında toplanan bireyleri etkileme sanatı olarak tanımlanmaktadır. Söz konusu etki-leme ise bir zorlamadan ziyade takipçilerin işlerin yerine getirilmesi için ikna edilme-sine yani işlerin yapılabileceğine inanmalarına dayandırılmalıdır.

Yavuz Sultan Selim de vefatından evvel vezirlerce düzenlenmek istenen Rodos seferine çıkılmasına müsaade etmemiştir. Sadece kendi emri ile sefer hazırlığı yapılabileceği yönünde onları ikna etmiş olması şu metinden anlaşılmaktadır:

Özgün Metin

Hikâyet Vefâtlarında vüzerâ vü erkân Rodos fethine teveccüh-i sultânî tevçîhine sâ'î oldılar ve esbâb-ı sefer tedârükün gördiler. Bir gün ki merhûm pâdişâh hazretleri Hazret-i Ebâ Eyyûb Ensârî ziyâretine buyurdılar. Eyyûb kapusundan taşra çıkdıkdâ tershâne cânibinde top atıldı. Sebebinden su'âl buyurdıkdâ "Kapudân gemisin deryâyâ saldılar. Anun şenliğidür." didiler. Gazab idüp "Kimün emriyle gemi salarlar?" diyüp "Boynı urulsun!" deyü buyurdılar. İrtesi vüzerâ şefâ'at idüp tahlîs itdiler. Lâkin vüzerâyâ 'itâb-ı küllî idüp buyurdılar ki: "Beni kâfir gömeltesine iletmek istersüz. Ana deger mi ki varam? Dahı fethi düşvâr ola. Sizün gibi tedârüklü vezîrler ile feth olunacağı dahı ma'lûm degül. Nicesi feth idersüz ki esbâbını ihzâr itmedinüz ve 'ırz-ı saltanat ana tahammül ider mi? Bir kal'a pâresine bi'z-zât varılup fethinde 'usret ü zahmet-i firâvân çekile. Ehemmi esbâb-ı feth-i hisâr bârutdur. Kaç aylık zahîre vü bârutunuz vardur? Cevap virün!" deyü hitâb buyurdıkdâ vüzerâyâ tahayyür galebe idüp müstahzar-ı cevâb olmayıcak 'unf u gazab ile buyurdılar: "Ya sizün tedbîrinüz ile kal'a fethine varmak 'âkılâne hareket midür? Varun, tahkîk-i haber idün ve yarın 'arz eylen!" deyü fermân buyurdılar. İrtesi gelüp didiler ki "Dört buçuk, nihâyet beş aylık bârutumuz hâzırdur." Buyurdılar ki: "İmdi siz anı beş ayda degül altı ayda dahı alımsuz. Yedi ayda dahı alımsuz. Sekizde ya tokuzda Allâhu a'lem alınsa olur. Bu tedârükle anda varılmaz be hey kişiler! Benüm seferüm yok, meğer sefer-i âhiret!" deyüp sûret-i gazab ile mübârek vechlerini vüzerâdan çevirdiler. Fî'l-vâkı ol esnâda Edirne cânibine teveccüh buyurup yolda rihlet itdiler ve sonra 'ahd-i Sultân Süleymân Hânîde tokuzuncı ayda feth olundu (Hoca Sadeddîn, 1279: 618-619).

Günümüz Türkçesiyle

Hikâye: Vefatından evvel vezirleri ve ileri gelen kimseler, Rodos seferine padişahı yönlendirmek için gayret ettiler ve sefer hazırlıklarını tamamladılar. Bir gün merhum padişah hazretleri Hazreti Eyüp'ü ziyarete gittiler. Eyüp kapısından dışarı çıktığında ter-

sane tarafından top atıldı ve bunun sebebini sorduğunda “Kaptan gemisini denize indirdiler. Onun şenliğidir.” dediler. Çok sinirlendi ve “Kimin emriyle gemi indirirler?” diyerek hükmü veren (Kapudan Cafer Ağa) için “Boynu vurulsun!” emrini verdiler. Ertesi gün vezirler vesile olup onu kurtardılar. Ancak padişah, vezirleri şiddetle azarlayarak “Beni kâfir kuytularına götürmek istersiniz. Buna değer mi ki gideyim! Üstelik oranın fethi zordur. Sizin gibi iyi hazırlanmış vezirlerle de alınabileceği belli değildir. Gerekli hazırlıkları tamamlamadan nasıl fethedeceksiniz? Saltanatımızın haysiyeti buna tahammül eder mi ki bir kale parçasına bizzat gidilip fethinde darlık ve sıkıntı çekile. Hisar fethinde gereken en mühim unsur baruttur. Kaç aylık erzak ve barutunuz var? Cevap verin!” dediler. Bunun üzerine vezirler şaşakaldılar. Onların herhangi bir cevapları olmadığını anlayan padişah, hiddetli bir şekilde “Sizin tedbirleriniz ile kale fethetmeye gitmek akıllı bir kimseye yakışır hareket midir? Şimdi gidin, işin doğrusunu araştırın ve yarın arz eyleyin!” diye emir verdiler. Vezirler, ertesi gün gelerek “Dört buçuk, en fazla beş aylık barutumuz hazırdır.” dediler. Padişah ise “Siz orayı beş veya altı ayda alamazsınız. Yedi ayda da alamazsınız. Sekiz ayda ya da dokuz ayda -Allah daha iyi bilir- ancak alınır. Bu hazırlıklarla sefere gidilmez. Benim seferim yok! Hâlbuki sefer ahiretedir.” diyerek kızgınlıkla mübarek yüzlerini vezirlerden çevirdiler. Gerçekten de o esnada Edirne tarafına giderken yolda vefat ettiler ve sonra Sultan Süleyman Han zamanında Rodos, seferin dokuzuncu ayında fethedildi.

3.6. Kavramsallaştırma

Liderin, içinde bulunduğu zamanın farkında olarak daha sonraları için yeteneklerini pekiştirmesi olarak tanımlanan kavramsallaştırma (Duyan & Dierendonck, 2014: 5), günlük hayatın ötesinde bir bakış açısı sunabilmektir (Spears, 2010: 28). Bu özellik ile hizmetkâr lider, geleneksel yöneticiden farklıdır. Çünkü geleneksel yönetici, kısa dönemli amaçları başarmaya yönelik faaliyet sergilerken hizmetkâr lider uzun dönem için bir plan sunmaktadır (Dinçer & Öksüz, 2011: 10).

Yavuz Sultan Selim, Mısır seferinden sonra İstanbul’a dönmüş ve sonra Ağustos 1518’de Edirne’ye geçmiştir. Burada Avrupa’da ortaya çıkan gelişmeleri yakından takip etmiştir. Hâlihazırda doğuda Safevî tehlikesi geçici de olsa giderilmiş ve güneydeki Kölemen tehlikesi bütünüyle ortadan kaldırılmış olduğundan artık sıra batı ile gerektiği gibi ilgilenmeye gelmişti. Ancak Avrupa’da istenilen politikayı yürütebilmek için her şeyden önce güçlü bir donanmaya ihtiyaç vardı. Avrupa devletleri ile denizde başa baş mücadele edecek donanmaya sahip olmadan başarılı olma şansı azdı. Bu nedenle Yavuz Sultan Selim, donanma işine büyük önem vermiş ve İstanbul’da büyük bir tersane yapılması için çalışmalarını başlatmıştı. Kısa sürede, Gelibolu’daki tersaneyi ikinci dereceye düşürecek çapta bir tersane inşa edilmişti. Padişahın amacı, Avrupa’dakiler

kadar büyük tersane yapmaktı. Ayrıca bu hazırlıklar, hem geniş Osmanlı kıyılarının korunması maksadıyla bir tedbir hem de sonraki dönemlerde yapılacak seferler için bir tedarikti. Ancak yapılanlar, doğal olarak bilhassa denizci olan Avrupa devletlerini telaşa düşürmüştü. Örneğin Venedik, Kıbrıs için ödemesi gereken yıllık vergisini hemen göndermişti. (Ercan, 2002: 440) Bu durum Celâlzâde Mustafa'nın *Selîmnâme*'sinde şöyle anlatılmıştır:

Özgün Metin

... Taşra çıkdılar. Fermân-ı hümayûnı 'umûmen 'âleme i'lâm idüp, memâlik-i mahrûse-yi pâdişâhîde ol mikdâr gemiler yapmak tedârîki için yarak u esbâb görölmege ulaklar ile memâlike ahkâm-ı şeffife gönderildi ve hem hâliyâ tersâne-ler olduğu mahal ol devrde cümle mekâbir idi. Hemân ol gün mübâşeret olunup makberelerde vâkı' olan 'izâmı cümle imrâc idüp bir yerde uzun harklar kesdü-rüp mecmû'-ı kemükleri anda medfûn eylediler. Tersâne yerleri tathîr ü pâk itdi-rildi. Üç ay mikdârı geçüp Venedik beglerinin âdemleri gelüp mektûb ibrâz itdi-ler. Bu hâlet ü haber kâfiristân iklimlerine irişdikde demişlerki "Sultân Selîm Hân 'Acemistân ve 'Arabistân iklimlerini feth eyledi. Şimden girü 'azîmetleri bizim memleketlerimizdür. Anunla mukâbele vü mukâteleye iktidârımız yokdur. Bî'z-zatûrî olalum." deyü nâmdar u meşhûr olan Frengistân pâdişâhlarından on sekiz nefer şâhân-ı küfr-penâh ittifâkla cümle hazînelerinde mevcûd olan cevâhir ü la'l ve yakût teberrükâtı çıkarup üçer yıllık haraçlarıyla enva'-ı tuhfeler ve he-diyyeler yaraklayub, ilçiler ta'yîn itdiler, deyü bildirdi (Uğur & Çuhadar, 1990: 45).

Günümüz Türkçesiyle

... Dışarı çıktılar. Padişahın emrini bütün halka ilân edip, Padişahın ülkesinde o kadar gemi yapılması hazırlığı için âlet ve edevatın hazırlanmasına habercilerle ülkelere yüce emirler gönderildi. Şimdi tersanelerin bulunduğu yer, o devirde tamamen mezarlıktı. O gün hemen işe girilip, mezarlıkta bulunan kemiklerin hepsi çıkarılıp, bir yerde ark-lar açılıp, kemiklerin hepsi oralara gömüldü. Tersane yerlerini temizlediler. Üç ay ka-dar sonra Venedik beylerinin adamları gelip, mektup sundular. Bu durum ve haber kâfir ülkelerine eriştiğinde demişler ki: "Sultan Selim Han İran ve Arap ülkelerini fet-hetti. Bundan sonra seferleri bizim memleketlerimizdir. Onunla karşılaşma ve savaşı-maya gücümüz yoktur. Zorunlu olarak kulu olalım." diye tanınmış meşhur Avrupalı krallardan on sekiz şahıs anlaşarak, hazinelerinde bulunan cevher, lâl ve yakut gibi

değerli taşları çıkarıp, üçer yıllık haraçlarıyla, çeşitli hediyeler hazırlayarak elçiler tayin ettiler, diye bildirdi.

Buradan anlaşılacağı üzere Yavuz Sultan Selim, kendisinden sonraki dönemleri geniş bir bakış açısı ile düşünmüş ve sonrası için yaptığı hazırlıklarla kendi devrinden sonra gelen Kanuni Sultan Süleyman devrinin tüm Osmanlı tarihinin en parlak dönemi olarak anılmasında etkili olmuştur.

3.7. İleri Görüşlülük

İleri görüşlülük, geçmişten gelen tecrübe ile günümüzdeki gerçekleri analiz ederek geleceğe yönelik bir kararın muhtemel sonuçlarını tahmin edebilmek ve anlamak olarak tanımlanmaktadır (Spears, 2010: 28). Hizmetkâr lider, gerçekleşen olayları iyi analiz ederek gelecekte nelerle karşılaşılabilceğini sezebilen kişidir.

İleri görüşlülük yeteneği, Yavuz Sultan Selim'in en önemli özelliklerinden biridir. O, daha şehzadeliği zamanında hem Şah İsmail'in faaliyetlerinin Osmanlı'yı etkileyebileceğini idrak ederek onunla mücadeleye girişmiş hem de sarayda devlet erkânının taht için Şehzade Ahmed lehine çalıştığını sezerek tahta geçme hususunda faaliyetlerde bulunmuştur.

Yavuz Sultan Selim, belirtildiği üzere henüz Trabzon'dayken payitahtta bulunan vezirlerin Sultan Ahmed'in tahta geçmesini istediklerini biliyordu. Bu konuda örneğin Gürcistan seferinden döndüğünde seferde kahramanlık gösteren bazı kimselere huzurlarında birtakım sözler söylemiş ve bu sözlerinde saray erkânını eleştirmiştir. *Selimnâme*lerde bu hususla ilgili oldukça malumatlı bilgi mevcuttur. Celâlzâde Mustafa'nın eserinde saray erkânının yapılan eleştirileri duymasıyla endişeye kapılmaları şu şekilde anlatılmıştır:

Özgün Metin

Âsitân-ı Bâyezîd Hânîde olanlar, bu âvâzeyi istimâ' ile mekânları gussa vü gam, menzilleri cây-i hüzn ü mâtem oldu. Cümle 'âlem ol pâdişâh-ı Cem-husâlin bende-yi direm-harîdeleri olup dillerde nâm-ı hümâyûnı dilâverlik ile 'âdet-i marziyyeleri tamâm-ı merdânelik ve erlik ile meşhûr olduğına reşk ü hasedden mübtelâ-yı renc-i 'azîm oldılar. Bildiler ki nâdânlık defterleri dürilüp emrâz-ı bî-î'tibâr-ı devlet ile marîz u haste olan dilâverân-ı gayret zinde olup dirildi. Nâm u nişân erenleri hüçûm-ı evbâş-ı nâtırâş-ı zillet-istînâs ile tagılup perâkende olmuş idi. Ol

pâdişâh-ı mülk-i şân u izzet-nişânın zuhûrî ile bir yere gelüp dirildi. Ma'lûm idindiler ki âfitâb-ı devletleri küfüse düşüp zevâle karîb oldu. Ol bî-rûhlar harekât-ı mezbûh gibi Sultân Ahmcd cânibine intisâblarını âşikâr idüp südde-yi devlet-me'âb-ı Bâyezîdîde olan erbâb-ı hâcâtın ümmîdleri hâsıl olmağa Sultân Ahmedin şefâ'atini vesîle idinüp cümle-yi erbâb-ı âmâli ol âsitâneye göndürüp makâsıd u murâdât husûlini ol kapıya munhasır itdiler (Uğur & Çuhadar, 1990: 62).

Günümüz Türkçesiyle

Bâyezîd Han'ın sarayında bulunanlar, bu sözleri duyduklarında evleri kaygı ve tasa, dünyaları hüznün ve matem yeri oldu. Onların tamamı, o Cem ahlâklî padişahın para ile satın alınmış köleleri olduğundan, şehzâdenin mübarek isminin yiğitlikle anılmasından ve hoşlandıkları âdetleri üzere tam bir mertlikle meşhur olmasının kıskanılmasından dolayı büyük sıkıntıya düştüler. Onlar anladılar ki cahillik defterleri dürülmek üzere ve devletin itibarsızlaşması nedeniyle hasta olan o kıskanılan yiğitler canlanıp dirilecekti. Şan ve şöretli erenler, alçaklığa alışmış ve terbiye görmemiş bu rezillerin saldırıları ile dağılarak parçalanmıştı. Şeref ve kıymet mülkünün alâmeti olan sultanın görünmesiyle onların saltanat güneşleri tutuldu ve batmaya çok yaklaştı. O ruhsuzlar, boğazlanan bir kimsenin çırpınışlarına benzer bir şekilde Şehzâde Ahmed'in tarafına bağlılıklarını açıkça gösterip Bâyezîd Han'ın hükümdarlığının eşiğinde olan ihtiyaç sahiplerinin ümidi olarak Sultan Ahmed'in şefaati vesile ettiler ve istek sahiplerinin tamamını onun kapısına gönderip maksat ve emellerinin gerçekleşmesini o kapıya bağladılar.

3.8. Kâhyalık ya da Sorumlu Yöneticilik

Sorumlu yöneticilik, hizmetkâr liderin liderlik ettiği grubun hizmetkârı olduğu bilinci ve sorumluluğu ile hareket etmesidir. Hizmetkâr lider, çoğu zaman güçlü bir sorumluluk hissi ile karakterize edilmektedir. Sorumlu yöneticilik, liderin takipçilerin iyileştirilmesinden sorumlu olmasını da ifade etmektedir (Barbuto & Wheeler, 2007). Bu özellik ile hizmetkâr lider, takipçilerin gelişimlerinden ve başarıyı yakalayabilmeleri için gerekli çalışmaların yapılmasından sorumlu olduğunu taahhüt etmektedir.

Nisan 1512'de tahtı oğluna terk eden II. Bayezid, oğlu Selim'e tahtın ve makamının ona yüklediği sorumlulukları şu nasihatlerle dile getirmiştir:

Özgün Metin

Kâfirin katline eyle ihtimâm

Kim anunla tutar dîn ü mülk nizâm

Pâdişah oldunsa adli pîşe et

Zulm ü bîdad eyleme endîşe et

Merhamet et âciz ü bîcâreye

Şefkat eyle bîkes ü âvâreye

Tanrıçün it ehl-i ilme ihtirâm

Dermendin hâtırın hoş gör müdâm

Müfsidin neslini kes ger şâh isen

Adle meylet bende-yi Allâh isen (Uğur, 1992: 33)

Günümüz Türkçesiyle

Hakkı görmeyen, Allah'ı inkâr edenlerin öldürülmelerine gayret ve dikkat et. Çünkü din ve devlet bununla düzenini korur.

Mademki padişah oldun o zaman hakkaniyeti önde tut. Zulüm ve adaletsizlik etmemek hususunda kork!

Aciz ve çaresizlere merhamet et! Kimsesiz ve başıboş kimselere ise şefkat et!

Allah için ilim ehline hürmet göster ve dertli olanların gönüllerini de her daim hoş tut!

Fitne çıkarıcıların neslini kes ve eğer Allah'ın kulu isen adalet üzere yönel!

II. Bâyezîd'in Sultan Selim'e öğütleri hakkında *Selîmnâmeler*de daha ayrıntılı bilgi bulunmaktadır (Sağırılı, 1993: 21-22; Severcan, 1998: 44-45). Diğer özelliklerde verilen ve kaynaklardan elde edilmiş olan bilgilere göre Yavuz Sultan Selim'in de bu nasihatlere tabi olduğu anlaşılmaktadır.

3.9. Bireyin Gelişimine Katkı Sağlamak

Hizmetkâr lider, takipçilerini sağladıkları maddî katkının ötesinde bir değere sahip olduğuna inanmaktadır. Bununla birlikte organizasyonun başarıya ulaşabilmesinde

takipçilerin gelişimini de önemsemektedir. Bu nedenle hizmetkâr lider, takipçilerinin kişisel ve meslekî gelişimini güçlendirmek için yapılması gereken şeylerin sorumluluğunu kabul etmektedir. Güçlendirme, kişisel ve meslekî gelişim için maddî imkânlar sağlama, herkesin fikir ve önerilerine kişisel olarak ilgi gösterme, takipçilerin karar alma süreçlerine katılımını teşvik etme ve aktif olarak yardım etmeyi destekleme gibi somut eylemleri içerebilir (Spears, 2010: 29).

Osmanlı sultanlarının âdeti üzere Yavuz Sultan Selim'in sohbet meclislerinde takdir ettiği âlimler arasında Zenbilli Ali Efendi, Kemalpaşazâde, İdris-i Bitlisî, hocası Halîmî Çelebi'nin başta geldiği, Tâcizâde Cafer Çelebi, Ahi Benli Hasan ve Revanî gibi şairlere de değer verdiği bilinmektedir (Emecen, 2009: 414). Yavuz'un ilim ehline büyük saygı duyduğu da kaynaklarda belirtilmektedir. Örneğin Osmanlı döneminin en önemli şeyhülislâmlarından Ebussuud Efendi'yi ilk olarak Aynagöl Medresesi'nde görevlendiren de Sultan Selim'dir (Bilgin, 2016: 155). Diğer yandan Yavuz'un 8 sene süren hükümdarlığının genelinde seferde geçmesi onun daha fazla ihsanda bulunması için pek vakit bulamamasına neden olmuştur. O, seferlerde geçen ömründe yine de cömertliğini açıkça gösteren bir padişah'tır ve her savaşın sonunda ordusuna, halkına, memur ve hizmetlilerine bol bol ihsanda bulunmuş, lâyük olan kimseleri uygun makamlara terfi ettirmiştir. Yolda uğradığı her zaviyeye, tekkeye ve fakirler ile öğrencilerin misafiri edildiği yerlere de çokça ihsanda bulunmuştur (Uğur, 1992: 125).

3.10. Topluluk Oluşturma

Topluluk oluşturma özelliği, takipçilerin daha önceden belirlenmiş amaçlar doğrultusunda bir araya getirilmelerini ifade etmektedir. Lider bu özellik ile takipçileri bir arada tutacak bağların güçlendirilmesine yardımcı olmaktadır (Spears, 2004: 9). Bireysel farklılıklar içinde işbirliği ile oluşturulacak topluluk, örgütsel bağlılığın sağlanmasında da önemli katkılar sağlayabilecektir (Reed, 2015: 77).

Yavuz Sultan Selim'in içinde yaşadığı devrin şartlarına göre ve de kişiliğinden dolayı etkisi en çok askerler üzerinde olmuştur. Bir topluluğu, liderliği süresince etkisi altında tutmuş olan bir padişahın emri altındaki asker topluluğunu tek çatı altında toplayarak yönlendirebilme gücü ise şöyle belirtilmiştir:

Özgün Metin

Her ne emr itsen şâhâ fermân-berüz

Her ne yana kim buyursan giderüz

Çün cemî'-i ümerâ vü sipâh mutî'-i emr-i şâh-ı dil-âgâh idiler ve hıdmet-i kemerin şemşîr-vâr miyânlarına iki yirden kuşayup ve âyîne-yi dilleri gerd ü gubâr-ı

tagayyürden pâk olup pâdişâh uğurunda 'alem gibi sâbit-kadem ve... (Hoca Sa-
deddîn, 1279: 225).

Günümüz Türkçesiyle

Her ne emretsen ey padişah itaatkârız

Her ne yana ki buyursan gideriz

Zira emir ve askerlerin tamamı, bilgili padişahın emrine itaatkâr idiler. Onlar, hizmet kemerini de kılıç gibi bellerine iki yerden kuşanarak ve gönül aynaları gayrılaşmanın toz ve toprağından temizlenmiş olarak padişah uğurunda bayrak gibi sözünde ve yerinde sabit duran...

Sonuç

Yavuz Sultan Selim, devletin kuruluş amacına ve zamanın gerektirdiği şartlara uygun davranışlar sergilemiş olan etkili bir liderdir. Liderlik davranışlarına bakıldığında onun, karar almada çevresindekileri dinleyen, kendi dönemi ile birlikte kendinden sonraki dönemleri de düşünebilen, gerçekleşmesi muhtemel olayları önceden sezinyerek analiz edebilen, davranışlarının farkında olan, etrafındakilerin olumlu yönde gelişebilmelerini sağlayabilen, kendisine bağlı olanları bir çatı altında toplayabilen, belirli bir amaç etrafında toplanan kişileri işlerin yerine getirilmesi için ikna edebilen çok yönlü bir lider olduğu anlaşılmaktadır. Bu özelliklerine göre Yavuz Sultan Selim'in dönemine göre hizmetkâr liderliğin özelliklerini taşımış olan bir padişah olduğu görülmektedir. Esasında Yavuz Sultan Selim'e dair hizmetkâr liderlik özelliklerine örnek olarak verilen olaylardan her biri bir başka özellik için de verilebilecek niteliktedir. Diğer yandan hizmetkâr liderliğin her bir özelliğine göre Yavuz Sultan Selim hakkında tarihî kaynaklardan farklı örnekler bulunabileceği de muhakkaktır.

Hizmetkâr liderlik anlayışı her ne kadar modern liderlik yaklaşımları içerisinde sayılsa da kendi geçmişimizde bu liderlik tarzını sergileyen liderler ya da yöneticiler bulunmaktadır. Tarihimizde yer alan ve bir diğerinden sonra kurulan devletin de kendinden önceki devletin mirasçısı olduğu ve cihan hâkimiyeti düşüncesinde lider tarafından fedakârlık gösterilmesi gerekliliğinin hizmetkâr liderlik yaklaşımında da yer alması tarihimizdeki tüm hükümdarlarda bu anlayışın görülebileceğini ortaya koymaktadır. Esasında incelendiği takdirde tarihimizde yer alan diğer liderlerin de kültürümüzdeki liderlik anlayışından dolayı hizmetkâr liderlik özelliklerine uyduğu görülecektir.

KAYNAKLAR

- Aslan, Ş. & Özata M. (2011). "Sağlık Çalışanlarında Hizmetkâr Liderlik: Dennis-Winston ve Dennis-Bocernea Hizmetkâr Liderlik Ölçeklerinin Geçerlik ve Güvenilirlik Araştırması", *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, Cilt: 18, Sayı:1, ss. 139-154.
- Bilgin, E. (2016). *Devhatü'l-Meşâyih ve Zeyilleri (İnceleme - Tenkitli Metin - Dizin)*, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum.
- Barbuto, J. E. & Wheeler D. W. (2017). "Becoming a Servant Leader: Do You Have What It Takes?", <http://extensionpublications.unl.edu/assets/pdf/g1481.pdf>, Erişim Tarihi, 03.04.2017.
- Bocarnea, M. C. & Dimitrova M. (2010). "Testing Servant Leadership Theory with Bulgarian Students", *International Journal of Leadership Studies*, Vol.: 5, Iss: 3, pp. 255-268.

- Canım, R. (2000). *Latîfi Tezkiretü's-Şuara Ve Tabsıratün-Nuzama (İnceleme-Metin)*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara.
- Dierendonck, D. V. (2011). "Servant Leadership: A Review and Synthesis", *Journal of Management*, Vol. 37, Iss: 4, pp. 1228-1261.
- Dilçin, C. (1983). *Yeni Tarama Sözlüğü*, TDK Yayınları, Ankara.
- Diñer, M. K. & Öksüz B. (2011). "Hizmetkâr Liderlik Anlayışı İle Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Geliştirmek", *Erciyes İletişim Dergisi*, Cilt: 2, Sayı: 2, ss. 2-18.
- Duyan, E. C. & Dierendonck D. V. (2014). "Hizmetkâr Liderliği Anlamak: Teoriden Ampirik Araştırmaya Doğru", *Sosyoloji Konferansları*, Cilt: 1, Sayı: 49, ss. 1-32.
- Emecen, F. (2009). "Selim I", *DİA*, C. 36. s. 407-414, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Ercan, Y. (2002). "Yavuz Sultan Selim Dönemi", *Türkler Ansiklopedisi*, C. 9. s. 421-445, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara.
- Greenleaf, R. K. (2003). *Lider Olarak Hizmetkâr*, (Y. Alan, & G. Çelik, çev.), Europees Centrum voor Servant Leadership. Hilversum.
- Harwiki, W. (2013). "Influence of Servant Leadership to Motivation, Organization Culture, Organizational Citizenship Behavior (OCB), and Employee's Performance in Outstanding Cooperatives East Java Province, Indonesia", *IOSR Journal of Business and Management*, Vol: 8, Iss: 5, pp. 50-58.
- Hoca Sadeddin, (1279). *Tacü't-Tevârih*, C. 2, Tabhâne-i Âmire, İstanbul.
- Hunter, E. M. & Neubert M. J. & Perry S. J. & Witt L. A. & Penney L. M. & Weinberger E. (2013). "Servant Leaders Inspire Servant Followers: Antecedents and Outcomes For Employees and The Organization", *The Leadership Quarterly*, Vol: 24, pp. 316-331.
- Kanar, M. (2009). *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, Say Yayınları, İstanbul.
- Kanar, M. (2012). *Büyük Farsça Sözlük*, Say Yayınları, İstanbul.
- Melchar, D. E. and Bosco S. M. (2010). "Achieving High Organization Performance Through Servant Leadership", *The Journal of Business Inquiry*, Vol: 9, Iss: 1, pp. 74-88.
- Mustafa Nûri Paşa (1992). *Netâicü'l-Vukûât*, (N. Çağatay, s. nşr.). C. I-II, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.

- Northouse, P. G. (2012). *Leadership: Theory And Practice*, Sage Publications, California, USA.
- Redhouse, S. J. (1992). *Turkish And English Lexicon*, Çağrı Yayınları, İstanbul.
- Reed, L. (2015). "Servant Leadership, Followership, and Organizational Citizenship Behaviors in 9-1-1 Emergency Communications Centers: Implications of a National Study", *Servant Leadership: Theory and Practice*, Vol: 2, Iss: 1, pp. 71-94.
- Sağırılı, A. (1993). *Keşfi Mehmet Çelebi Selim-nâme veya Bağ-ı Firdevs-i Guzat ve Ravza-i Ehl-i Cihâd*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Severcan, Ş. (1998). *Keşfi'nin Selim-Namesi*, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kayseri.
- Smith, C. (2005). "The Leadership Theory Of Robert K. Greenleaf", *The Greenleaf Centre For Servant-Leadership UK*, November 12, 2005, <http://www.greenleaf.org.uk/whatissl.html>, Erişim Tarihi, 05.04.2017.
- Spears, L. C. (2004). "Practicing Servant-Leadership", <https://apscomunicacionpublic.files.wordpress.com/2012/12/larry-spears-practicing-servant-leadership.pdf>, Erişim Tarihi, 05.04.2017.
- Spears, L. C. (2010). "Character and Servant Leadership: Ten Characteristics of Effective, Caring Leaders", *The Journal of Virtues & Leadership*, Vol: 1, Iss: 1, pp. 25-30.
- Steingass, F. A. (2005). *Comprehensive Persian-English Dictionary*, Çağrı Yayınları, İstanbul.
- Turhan, M. (2007). *Genel ve Mesleki Lise Yöneticilerinin Etiksel Liderlik Davranışlarının Okullardaki Sosyal Adalet Üzerindeki Etkisi*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, Elazığ.
- Uğur, A. & Çuhadar M. (1990). *Celâl-zâde Mustafa, Selim-nâme*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Uğur, A. (1992). *Yavuz Sultan Selim*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü Yayınları, Kayseri.
- Valeri, D. P. (2007). *The Origins Of Servant Leadership*, Greenleaf University, A Dissertation of Doctor, Florida, USA.
- Winston, B. (2003). "Extending Patterson's Servant Leadership Model: Explaining How Leaders and Followers Interact in a Circular Model", http://www.regent.edu/acad/sls/publications/conference_proceedings/servant_1

eadership_roundtable/2003pdf/winston_extending_patterson.pdf, Erişim Tarihi, 20.04.2017.

Yıldırım, A. (2017). *Kurumsal Kültürün Oluşumu ve Sürdürülebilirliğinde Hizmetkâr Liderliğin Rolüne İlişkin Bir Araştırma*, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Yönetim Bilimleri Bilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Malatya.